

Karczmarz, Grzegorz

Plenarne posiedzenie Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 31/1, 247-250

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KOMITET HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN

PLENARNE POSIEDZENIE KOMITETU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN

Dnia 31 maja 1985 r. w sali konferencyjnej Muzeum Techniki odbyło się plenarne posiedzenie Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN. Posiedzenie otworzył przewodniczący Komitetu — prof. Andrzej Feliks Grabski, zapraszając zebranych do wypowiedzenia swoich uwag na temat opublikowanych przez Komitet Organizacyjny III Kongresu Nauki Polskiej też do dyskusji przedkongresowej. Zwrócił się jednocześnie z apelem do wszystkich członków KHNiT o przesłanie indywidualnych opinii o tezach na adres organizatorów Kongresu.

Zabierając jako pierwszy głos w dyskusji prof. Grabski poruszył sprawę warunków, od których spełnienia zależy, aby Kongres odniósł sukces, stając się ważnym wydarzeniem w życiu naukowym i społecznym kraju. Przewodniczący KHNiT zwrócił uwagę na zagrożenia dla Kongresu, wynikające z utrzymującego się jeszcze napięcia politycznego w niektórych kręgach społeczeństwa i środowiska naukowego, i czyniące trudnym proces porozumienia narodowego. Wyraził też obawę, aby nie był to jedynie Kongres członków PAN, sekretarzy wydziałów i dyrektorów instytutów Akademii, lecz reprezentantów wszystkich ośrodków naukowych w kraju. Istnieje, niestety, w szerokich kręgach środowiska naukowego odczucie, iż będzie to głównie Kongres funkcjonariuszy nauki polskiej. Prof. Grabski ocenił tezy jako dokument wyważony i zawierający zarazem szereg odważnych sformułowań. Jednakże liczne problemy w nim poruszane — w aspekcie aktualnie prowadzonych dyskusji nad rolą inteligencji i rolą nauki — wymagają istotnych przewartościowań.

Prof. Grabski zaproponował zebranych uwzględnienie w dyskusji następujących zagadnień: 1) warunki dla odbycia III Kongresu Nauki Polskiej; 2) diagnoza stanu nauki polskiej; 3) cele i kierunki jej rozwoju.

Inż. Jerzy Jasiuk zwrócił uwagę, że w tezach brak jest zaakcentowania znaczenia historii nauki i techniki dla kształtowania współczesnej świadomości społecznej, jak również, że tezy zostały ograniczone do postulatów w zakresie metodologii jednego tylko światopoglądu, co nie jest zgodne z podstawami polityki państwa, uznającego rozwój różnych nurtów światopoglądowych przy zachowaniu zasad konstytucyjnych.

Doc. Kalina Bartnicka podjęła również problem świadomości historycznej, akcentując szczególnie znaczenie rozbudowy zakresu popularyzacji osiągnięć nauki.

Prof. Irena Stasiewicz-Jasiukowa poruszyła problem hermetyczności języka publikacji naukowych i związane z tym kwestie metodologiczne.

Sprawy te omówił także prof. Grabski, koncentrując się na trzech zagadnieniach: problemie mętniactwa języka publikacji naukowych, niesłusznej hermetyzacji metodologii oraz ograniczenia i niedoceniaenia roli refleksji metodologicznej w nauce. Podając przykłady ze swej pracy dydaktycznej i naukowej, zwrócił

szczególną uwagę na widoczny u studentów i młodych pracowników naukowych brak umiejętności stawiania pytań badawczych, co wynika z ograniczonego horyzontu metodologicznego.

Prof. Roman Mierzecki wskazał na trudną sytuację historii nauk ścisłych w porównaniu z sytuacją innych działów historii. Nie jest ona bowiem doceniana ani przez historyków zajmujących się innymi kierunkami historii (historia nauk ścisłych zajmuje tylko nikłą część objętości podręczników i opracowań historii powszechnej), ani przez osoby prowadzące badania w dziedzinach nauk przyrodniczych i ścisłych. Badacze ci bowiem nie zdają sobie sprawy, iż poznanie rozwoju myśli naukowej sprzyja stawianiu nowych problemów i formułowaniu pytań badawczych istotnych dla rozwoju nauki. Prof. Mierzecki opowiedział się w związku z tym za potrzebą upowszechniania dorobku historii nauk ścisłych i przyrodniczych wśród wymienionych kategorii badaczy.

Doc. Czesław Majorek postulował dalsze zmiany w metodyce nauczania studentów, którzy już od okresu szkoły podstawowej przyswajają jedynie wiedzę, a mają trudności w praktycznym jej wykorzystaniu. Postulował rozpoczęcie pracy od pierwocin edukacji historycznej społeczeństwa polskiego. Zwrócił uwagę na wzrastającą rolę i popularność edukacji równoległej (pozaszkolnej).

Doc. Stefan Zamecki stwierdził, że brak pryncypiów metodologicznych czyni niedobłą sytuację polskiej historii nauki i techniki. Rozwijanie zatem badań metodologicznych, szczególnie w Instytucie Historii Nauki, Oświaty i Techniki, uznał on za niezwykle celowe.

Prof. Jan Pazdur omówił trudności muzealnictwa technicznego w Polsce. Równoległe z postępem technicznym i rozwojem społeczno-gospodarczym zachodzi potrzeba różnicowania muzealnictwa na poszczególne dyscypliny techniczne: włókiennictwa, przemysłu morskiego itd. Problem polega na braku zrozumienia dla tej sprawy. Wyraża się to m. in. w niedostatecznej ilości odpowiednich aktów prawnych, a także w braku lokali na nowe muzea oraz dostatecznej liczby etatów dla pracowników. Prof. Pazdur zaproponował poruszenie tej sprawy podczas III Kongresu Nauki Polskiej.

Dotychczasowy przebieg dyskusji podsumował przewodniczący KHNiT — prof. Grabski. Stwierdził on, że dyskusja wykazała istotne zaniedbania metodologiczne w badaniach nad historią nauki i techniki. Komitet Historii Nauki i Techniki powinien w przyszłości upominać się o wzrost roli historii nauki i techniki w edukacji społecznej, o miejsce historii nauki i techniki w świadomości społeczeństwa. Historia nauki i techniki daje bowiem tę sumę wiedzy, która nie tylko rozszerza horyzonty intelektualne, lecz niezbędna jest także do działania poprzez dostarczenie racjonalnych argumentów.

Prof. Stasiewicz-Jasiukowa postulowała, aby Kongres ustosunkował się do dotychczasowych form kształcenia kadry naukowej w Polsce. Zwróciła uwagę, iż specjalizacja naukowa winna iść w parze ze wszechstronnym rozwojem horyzontów myślowych, w oparciu m. in. o wiedzę historyczną. Prof. Grabski poparł prof. Stasiewicz-Jasiukową, mówiąc o konieczności przeciwstawienia się fali tytułomanii oraz dbałości o przestrzeganie pewnych kryteriów przy nadawaniu tytułów i stopni naukowych, co jest szczególnie istotne w sytuacji odgrywania przez biurokrację coraz większej roli w życiu naukowym.

Prof. Andrzej Abramowicz przedstawił swój pogląd na system finansowania nauki, postulując pewną liberalizację w systemie rozliczania placówek naukowych z realizacji zadań badawczych. Dotychczasowy system — kontynuował — jest jednym z hamulców rozwoju nauki. Dochodzi do sytuacji, kiedy wprowadza się do planu rocznego prace, które są już na ukończeniu. Prof. Abramowicz powrócił też do problemu niekomunikatywności języka publikacji naukowych.

Prof. Józef Broda poruszył problem monopolu na dobór tematów badawczych, posiadanego przez pewne instytuty, np. w zakresie nauk leśnych przez Instytut Badawczy Leśnictwa. Postulował przełamanie owego monopolu, z pożytkiem przede wszystkim dla uczelni.

Doc. Lech Mokrzecki, nawiązując do wypowiedzi dyskutantów, zwrócił uwagę na istotne elementy wychowawcze zawarte w treści historii nauki i techniki. Stwierdził, iż służą one do nawiązania ściślejszej więzi człowieka z dorobkiem regionu, państwa czy całej ludzkości. Zauważył, że młodzież żywo reaguje na te kwestie, chociaż nadal odczuwa się brak wystarczającej ilości publikacji.

* * *

Zebrani podczas plenarnego posiedzenia KHNiT dyskutowali także na temat międzynarodowych kontaktów nauki polskiej.

Inż. Jasiuk mówił o działalności polskiej grupy ICOHTEC-u oraz o konieczności odbudowy i utrzymania istniejących kontaktów nauki polskiej z zagranicą. Wspomniał o zbliżającym się Kongresie Historii Nauki w Berkeley i o międzynarodowym sympozjum *Technika i nauki techniczne w historii* w Dreźnie w 1986 r., na które konieczne jest wysłanie odpowiednich delegacji historyków techniki z polskiej grupy ICOHTEC-u.

Prof. Grabski oświadczył, że KHNiT zwraca uwagę na niebezpieczeństwo wyeliminowania nauki polskiej ze struktur nauki światowej, związane z niepojawieniem się delegacji polskich na światowych kongresach i nierewanżowaniem się zaproszeniami do Polski zagranicznych naukowców.

W sprawie powyższej zabierali głos kolejno: prof. Stasiewicz-Jasiukowa, mówiąca o składzie delegacji polskiej na Kongres w Berkeley; prof. Mierzecki — o kontaktach zagranicznych Grupy roboczej ds. nauczania historii nauk ścisłych KHNiT; prof. Abramowicz — o konieczności wysłania delegacji polskiej na Kongres Nauk Protohistorycznych w Anglii w 1986 r., mający tradycję XIX-wieczną i tradycję żywego udziału w nim Polaków, oraz doc. Mokrzecki — informujący o tegorocznym Kongresie Historii Oświaty w Hiszpanii.

* * *

W części drugiej posiedzenia KHNiT jego przewodniczący — prof. Grabski zaprosił zebranych do wypowiedzenia uwag krytycznych i uzupełnień do planu pracy Komitetu na lata 1985—1986.

Prof. Witold Urbanowicz poruszył sprawę budownictwa okrętowego, dziedziny techniki, która szybko rozwinęła się w okresie powojennym, a nie posiada dotąd dostatecznie opracowanej swej historii. Wspomniał o tradycjach słowiańskich w budowie statków oraz rozwoju od 1920 r. nowoczesnego budownictwa okrętowego w Polsce. Prof. Urbanowicz zaproponował utworzenie zespołu badającego dzieje krajowej techniki budownictwa okrętowego, który w ciągu kilku lat opracowałby syntezę.

Inicjatywa prof. Urbanowicza spotkała się z żywym poparciem zebranych. Przewodniczący Komitetu, prof. Grabski, zaproponował prof. Urbanowiczowi napisanie artykułu o potrzebie i znaczeniu rozwijania historii przemysłu okrętowego. Decyzję w sprawie powołania grupy badawczej postulował podjąć przy udziale nieobecnego na posiedzeniu prof. Tadeusza M. Nowaka, przewodniczącego Komisji Historii Techniki KHNiT.

Prof. Stasiewicz-Jasiukowa, przewodnicząca Komisji ds. Nauczania Historii Nauki i Techniki, zdała sprawozdanie z działalności grup roboczych wchodzących w skład tejże komisji. Tak więc Grupa ds. nauczania historii nauk ścisłych wy-

stąpiła z inicjatywą wprowadzenia wykładów z historii chemii, fizyki, matematyki i astronomii na odpowiednich kierunkach studiów wszystkich wyższych uczelni w Polsce, co znalazło swój wyraz w rozesłaniu do dziekanów wydziałów pism zawierających określone propozycje. W najbliższym czasie ukażą się podręczniki i skrypty uniwersyteckie: podręcznik pióra prof. J. Brody — z historii rolnictwa i leśnictwa; skrypt prof. R. Mierzeckiego — traktujący o rozwoju pojęć chemicznych oraz opracowany przez zespół — pod redakcją naukową prof. med. T. Brzezińskiego — podręcznik historii medycyny. Prelegentka mówiła także o planowanej na rok 1986 organizacji tzw. szkół letnich (z historii chemii, matematyki i medycyny), kształcących kadrę dydaktyczną z historii tych dyscyplin. Zgłosiła postulat zaproszenia sześciu specjalistów z zagranicy, którzy uczestniczyliby w prowadzeniu zajęć w szkołach letnich (po dwóch w każdej ze szkół).

W sprawie organizacji szkół letnich głos zabrał również prof. Mierzecki, informując o akceptacji organizowania szkół letnich przez Polskie Towarzystwo Matematyczne i przez Polskie Towarzystwo Chemiczne.

Przewodniczący KHNiT podkreślił, iż uważa za szczególnie istotne i potrzebne organizowanie szkół letnich z historii poszczególnych dyscyplin.

Grzegorz Karczmarsz
(Warszawa)

POSIEDZENIE GRUPY ROBOCZEJ DS. NAUCZANIA HISTORII NAUK ŚCISŁYCH

W dniu 24 kwietnia 1985 r. odbyło się posiedzenie Grupy Roboczej ds. nauczania historii nauk ścisłych w ramach Komisji Nauczania Historii Nauki i Techniki Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN.

W posiedzeniu, któremu przewodniczył kierujący grupą prof. dr Roman Mierzecki udział wzięli: prof. dr Jerzy Dobrzycki (Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN) i dr J. Mietelski (Obserwatorium Astronomiczne UJ) — reprezentujący astronomię; dr Zofia Pawlikowska-Brożek (Komisja Historii Matematyki Polskiego Towarzystwa Matematycznego) — reprezentująca matematykę; prof. dr Bronisław Średniawa (Instytut Fizyki UJ) i prof. dr Andrzej Wróblewski (Wydział Fizyki UW) — fizycy; doc. dr Roman Bugaj (Centrum Doskonalenia Nauczycieli MOiW), dr Włodzisław Bergandy (Wydział Chemii UAM), doc. dr Stefan Zamecki (IHNOiT PAN) — reprezentujący wraz z przewodniczącym obrad, chemię.

Obecna była również prof. dr Irena Stasiewicz-Jasiukowa, wiceprzewodnicząca Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN i przewodnicząca Komisji Nauczania Historii Nauki i Techniki tego Komitetu.

Dyskutanci omówili aktualny stan nauczania historii nauk ścisłych na uczelniach wyższych; trudności z wprowadzeniem lub utrzymaniem wykładu akademickiego z tego zakresu oraz możliwości rozszerzania stanu wiedzy historycznej o naukach ścisłych w społeczeństwie, a zwłaszcza w szkołach średnich, poprzez działania popularyzatorskie.

Obecnie w niektórych uczelniach wyższych kraju, głównie w uniwersytetach, kilku politechnikach i szkołach pedagogicznych, są prowadzone zajęcia z historii nauk ścisłych w postaci nieobowiązkowego wykładu monograficznego dla studentów wyższych lat, zalecanego dla studentów kursu nauczycielskiego na uniwersytetach, w ilości 15 (rzadziej 30) godzin. Wykładowcy, którzy traktują podjęcie takiego wykładu jako wyraz osobistych pasji i zainteresowań, nie popartych na ogół przez władze wydziałowe, opierają się przede wszystkim na wydawnictwach monograficznych i opracowaniach obcojęzycznych. W planach wydawniczych znaj-